

De eerste najaarsstorm is gaan liggen... volgen er nog meer?

Barbara Majoor

De eerste najaarsstorm is over het beroep heen getrokken. De overblijfselen hebben felle reacties en discussies veroorzaakt. Of we de komende maanden nog vaker een storm zullen zien passeren is nog onzeker en afhankelijk van de vraag of alle plannen overtuigend worden uitgevoerd.

De accountancysector heeft zijn gedachten opge maakt en is eind september met voorstellen gekomen om het beroep te hervormen (NBA, 2014). De voorstellen zijn in harmonie gepresenteerd tezamen met het rapport dat de Autoriteit Financiële Markten (AFM) over de uitkomsten van het onderzoek bij de Big-4 heeft gepubliceerd (AFM, 2014). Het zijn rapporten met een duidelijke boodschap; de Big4 moet hard aan de slag om de kwaliteit te verbeteren. Gedurende de zomer is er hard gewerkt aan diverse voorstellen die door een werkgroep van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) met veel stakeholders uit alle geledingen van de maatschappij zijn besproken. Het AFM-rapport en de voorstellen vanuit de sector worden in oktober aangeboden aan de Tweede Kamer die debatteert of de voorstellen tezamen met de reeds genomen initiatieven en aangescherpte regels voldoende zijn of dat aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.

Zijn er antwoorden gevonden op fundamentele vragen die het beroep al meer dan een decennium in de greep houden? Gaan we de discussie afsluiten of is het 'stille' voor de volgende storm?

De fundamentele thema's waar de maatschappij zorgen over heeft zijn in 2010 door Barnier in zijn Green Paper (European Commission, 2010) opgeschreven:

1. Kwaliteit van accountantscontrole is onder de maat en in het bijzonder de professioneel kritische houding.
2. Onafhankelijkheid zowel van de accountant als van het accountantskantoor baart zorgen.
3. Het business model van accountantskantoren is aan revisie toe en dit betreft ook de vraag of de governance-structuur van de accountantskantoren adequaat is.

4. Is er behoefte aan een Europese toezichthouder in combinatie met eenduidige en geharmoniseerde regelgeving binnen Europa?

5. Is de marktconcentratie te hoog en is er voldoende ruimte voor nieuwkomers?

6. Is het nodig om de regels voor controles bij MKB-ondernemingen te vereenvoudigen?

In Nederland zijn deze thema's in 2011 door Minister Plasterk op de politieke agenda gezet¹ en daarna door Dijsselbloem en Nijboer verder opgepakt. Ik verwijs naar de motie van Nijboer van 20 mei 2014 (Tweede Kamer der Staten Generaal, 2014) waarin hij de sector vraagt om met antwoorden te komen om de kwaliteit en onafhankelijkheid van de controle te borgen. Hij constateert dat er veranderingen nodig zijn in de governance, aansturing en het verdienmodel van accountantsorganisaties.

Het beloofde spannende tijden te worden en daarin zijn wij niet teleurgesteld. Gedurende de afgelopen vijf jaar is er in Nederland en Europa veel gesproken over deze thema's. Het proces is gelopen zoals dat gebruikelijk met hervormingsprocessen gebeurt. Er zijn dikke schriftelijke reacties richting Brussel gestuurd waarin grosso modo werd gepleit om de hervorming door de sector zelf en niet via wetgeving te laten plaatsvinden. Veel betrokkenen hebben met dat doel gelobbyd in Brussel en Den Haag en getracht de parlementarier van deze route te overtuigen. Nu, oktober 2014, kan een eerste balans worden opgemaakt over het resultaat van alle inspanningen.

Versterking van de kwaliteit van de accountantscontrole en de professioneel kritische instelling door fundamentele ingrepen in cultuur en governance-structuur.

De oproep vanuit de markt aan de sector om te werken aan een sectorbrede kwaliteitsverbetering vergt op de eerste plaats een structurele cultuurverandering in de accountantsorganisaties. De eerste stappen zijn gezet om de aansturing en het beloningsmodel fundamenteel te versterken door het toepassen van algemeen aanvaarde principes van goed ondernemingsbestuur. We zien daarvan nu reeds de eerste

voorbeelden met de instelling van een raad van commissarissen die voor het merendeel bestaat uit externe leden en besturen waarbij het beginsel dat een raad van bestuur uitsluitend bestaat uit de eigen partners is doorbroken. De tweede stap betreft aanpassing van het beloningsmodel naar een model waarin kwaliteit centraal staat. De voorstellen vanuit de NBA richten zich op het verminderen van de commerciële prikkel door de invoering van een (gedeeltelijk) vast salaris en het stimuleren van de aandacht voor kwaliteit door inhouding van winstuitkering als de kwaliteit onder de maat is. Deze maatregelen moeten enerzijds zorgen voor een betere interne bewaking van de kwaliteit door de accountantskantoren en anderzijds leiden tot een scherpere en kritischere controleattitude van het individu. Dat laatste is het uiteindelijke doel van alle maatregelen omdat alleen hiermee de kwaliteit van de controle verbetert.

Onafhankelijkheid van zowel de accountant als het kantoor
Eind 2012 is wetgeving aangenomen om de onafhankelijkheid van de accountant en het kantoor te versterken. Ten eerste door controlecliënten die kwalificeren als Organisatie van Openbaar Belang (OOB) te verplichten elke acht jaar van accountantskantoor te wisselen en ten tweede de combinatie van advies en controle bij deze controlecliënten te verbieden. Daarnaast heeft de NBA met ingang van 2014 stringente gedrags- en beroepsregels voor accountants en aangescherpte onafhankelijkheidsregels ingevoerd. Nederland loopt met deze wetgeving internationaal voorop.

Europese toezichthouder op het accountantsberoep
Dit thema heeft veel aandacht gehad in de afgelopen vijf jaar, vooral vanuit de invalshoek van de toezichthouders. Er is progressie geboekt in het toezicht op de kwaliteit van de controle op Europees niveau. Ik denk hierbij aan de rol van de "International Forum of Independent Audit Regulators" (IFIAR), die steeds duidelijker zichtbaar wordt binnen Europa en de gezamenlijke stem van de toezichthouders laat horen. Op Europees niveau zijn de eerste stappen gezet naar invulling van gecentraliseerd toezicht. Op de agenda van de AFM 2014 is opgenomen de samenwerking tussen nationale toezichthouders vorm te geven via een toezichthoudende rol van de "European Securities and Markets Authority" (ESMA) op accountantskantoren dan wel een "European Board of Audit Oversight Bodies" in te richten.

Tot zover de eindstand wat er op dit moment is bereikt in de hervorming van het beroep. Enkele beschouwingen en constatering bij deze stand van zaken:

1. Op een aantal thema's is vooruitgang geboekt. Ik noem de onafhankelijkheid van de accountant en

het kantoor, de governance-structuur en het beloningsmodel. De antwoorden zijn, ondanks de vele reacties die fel tegen nieuwe regelgeving waren, toch voor een groot deel gevonden in nieuwe regelgeving. Het is nu afwachten of deze nieuwe en aangescherpte regelgeving tot de benodigde cultuurverandering gaat leiden. Immers daarbij gaat het om een verandering van gedrag van individuen en daarbij spelen meerdere drijfveren een rol. Bijvoorbeeld de voorstellen die nu worden gedaan met betrekking tot het beloningsmodel zijn vooral gericht op het individu en kunnen leiden tot een afrekencultuur richting het individu. Dit kan de benodigde verandering van attitude verlammen. Daarnaast kunnen persoonlijke drijfveren bestaan die niet in de eerste plaats worden gestuurd via de financiële beloning, maar wel de benodigde cultuurverandering kunnen blokkeren of juist stimuleren. Het is belangrijk dat accountantskantoren in hun eigen organisatie deze persoonlijke drijfveren leren te gebruiken om cultuurverandering te realiseren.

2. Concurrentie op kwaliteit is het antwoord op de vragen die er leven bij de politiek (motie Nijboer) over het verdienmodel. Het is de vraag of dit een toereikend antwoord kan zijn op de steeds terugkerende vraag van stakeholders dat accountants worden betaald door degene die ze moeten controleren. In theorie zie ik hier een incoherentie. In de praktijk zal het afhangen of kwaliteit echt dominant wordt in de strategische keuzen en beslissingen en daarmee voldoende is om de prikkel van het inherent aan het model ten grondslag liggende belangenconflict weg te nemen.

3. Voor de politiek lijkt het belangrijk om de vinger aan de pols te houden, totdat er resultaten zichtbaar zijn in de kwaliteit van de accountantscontrole, want daar gaat het uiteindelijk om. Ik kan mij voorstellen dat de Autoriteit Financiële Markten deze rol oppakt en de komende jaren publiekelijk over de voortgang van de voorstellen rapporteert. Op een termijn van 2 à 3 jaar na invoering kan dan een serieuze evaluatie worden gedaan om te bezien of het dossier op politiek niveau kan worden gesloten.

4. Tenslotte staat nog een aantal thema's die Barnier heeft benoemd open. Ik noem de marktconcentratie. Deze lijkt op een zijspoor te zijn geraakt in de discussie over kantoorroulatie en joint audits. De oorspronkelijke gedachte en wens van Barnier dat er meer concurrentie op de controlemarkt moest komen lijkt niet te zijn vervuld met de invoering van kantoorroulatie. De middelgrote kantoren lijken de stap naar het OOB-segment nog niet op te pakken. De eerste resultaten in de Nederlandse markt bevestigen dit beeld. Er zijn al diverse OOB's van accountant gewisseld, maar hierbij heeft zich nauwelijks een verschuiving voorgedaan ten gunste van de middel-

grote kantoren. Ook het thema van vereenvoudiging van de regelgeving voor controles in het MKB is beperkt opgepakt en heeft in Nederland nog niet tot wezenlijke aanpassing van regels voor MKB-controles geleid. De discussie of dit wenselijk en nodig is, lijkt te leiden tot het inzicht dat de tweedeling tussen stringenter regels voor OOB's voldoende is en dat er verder geen sprake kan zijn van meerdere kwaliteitsniveaus.

Kortom er heeft een storm gewoed die flink aan de bomen heeft geschud. Er zijn antwoorden gegeven in de vorm van voorstellen. Het invoeren van deze

voorstellen is nu prioriteit nummer één om te voorkomen dat een tweede storm of erger de sector gaat teisteren. ■

Prof. dr. G.C.M. Majoor RA is hoogleraar accountancy bij Nyenrode Business Universiteit en partner bij Deloitte.

Noten

- De accountancy na de crisis. Initiatief nota 15 februari 2011 (32 643).

Literatuur

- AFM (2014). *Agenda 2014*. Amsterdam. Geraadpleegd op <http://www.afm.nl/nl/nieuws/2014/jan/agenda-2014.aspx>.
- AFM (2014). *Uitkomsten onderzoek kwaliteit wettelijke controles Big 4-accountantsorganisaties*. Amsterdam. Geraadpleegd op <http://www.afm.nl/nl/professionals/afm-voor/accountants/publicaties/rapporten.aspx>.
- European Commission (2010). *Audit policy: Lessons from the crisis*, green paper. Brussel. Geraadpleegd op <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0561:FIN:EN:PDF>.
- NBA (2014). *In het publieke belang; Voorstel voor de borging van kwaliteit en onafhankelijkheid van de accountantscontrole*. Amsterdam. Geraadpleegd op <http://www.accountant.nl/Accountant/Dossiers/Toekomst+accountantsberoep/Dossier+Toekomst+accountantsberoep.aspx>.
- Tweede Kamer der Staten Generaal (2014). *Evaluatie Wet toezicht op de financiële verslaggeving. Nr. 9: Motie van het lid Nijboer*. Geraadpleegd op http://www.tweedekamer.nl/kamerleden/alle_kamerleden/nijboer_hendrik/.